

Zelene finansije i ekonomski rast

Green finance and economic growth

Kristijan Ristić

Poslovni i pravni fakultet, Univerzitet MB, Beograd, Srbija;
Business and Law faculty, MB university, Belgrade, Serbia.

Rad primljen: 16.01.2021, Rad prihvaćen: 26.02.2020.

Sažetak: „Zelene finansije“ se uglavnom odnose na proces uvažavanja ekoloških i društvenih aspekata prilikom donošenja investicionih odluka, što dovodi do povećanih ulaganja u dugoročne i održive aktivnosti a time i ekonomskog rasta i razvoja ambijenta privređivanja u skladu sa principima globalnog održivog razvoja. Tačnije, ekološki aspekti se odnose na ublažavanje i prilagođavanje klimatskim promenama, a šire na životnu sredinu i na povezane rizike (npr. prirodne katastrofe). Socijalna razmatranja mogu se odnositi na pitanja nejednakosti, inkluzivnosti, radnih odnosa, ulaganja u ljudski kapital i zajednice. Upravljanje javnim i privatnim institucijama, uključujući upravljačke strukture, odnose sa zaposlenima i naknadu izvršne vlasti, igra fundamentalnu ulogu u osiguravanju uključivanja socijalnih i ekoloških aspekata u proces donošenja odluka. U radu na empirijski način analiziramo vezu finansiranja i održivosti životne sredine kroz odnos investicionih ulaganja i ekološko-ekonomskog rasta polazeći od iskustava posttranzicijskih zemalja do analize regulativa kojima Evropska unija ustrojava evrointegracione procese i implementira svoju novu „zelenu finansijsku politiku“. Za empirijsku analizu koristimo panel regresioni model.

Ključne reči: zelene finansije, EU regulativa, ekonomski rast, zaštita životne sredine, klimatske promene

Abstract: "Green finances" mainly refer to the process of respecting environmental and social aspects when making investment decisions, which leads to increased investment in long-term and sustainable activities and thus economic growth and development of the business environment in accordance with principles of global sustainable development. Specifically, environmental considerations relate to climate change mitigation and adaptation, and more broadly to the environment and associated risks (e.g., natural disasters). Social considerations can address issues of inequality, inclusiveness, labor relations, investment in human capital and communities. The management of public and private institutions, including governance structures, employee relations and executive compensation, plays a fundamental role in ensuring that social and environmental aspects are included in the decision-making process. In this paper, we empirically analyze the relationship between financialization and sustainable environment through the relationship of investment and economic growth, starting from the experiences of post-transition countries to the analysis of regulations by which the European union organizes eurointegration processes and implements its new "green financial policy". We use a panel regression model for empirical analysis.

Keywords: green finance, EU regulative, economic growth, environment protection, climate change.

UVOD / INTRODUCTION

U većini zemalja u kojima dominira kapitalistički ekonomski sistem, važi nepisano pravilo da ulaganje u strategije koje se tiče zaštite životne sredine moraju sačekati svoj red. Taj red se prvenstveno odnosi na to da je potrebno prethodno postići određeni nivo ekonomskog razvoja da bi se zatim fokusirati pažnju na prioritete zelene ekonomije (Kalkan, 2020). Autor konstatuje da je ovakav stav pogrešan i da je kao takav doveo do kašnjenja u implementaciji principa održivog razvoja, što je rezultiralo ekološkom i klimatskom krizom. Dominantnu premisu i poslovnu filozofiju ekonomske politike u celini danas predstavlja ideja permanentnog i brzog ekonomskog rasta i razvoja pri čemu se takvi stavovi ne oslanjaju na činjenicu da su prirodni resursi ograničeni a pojedini i neobnovljivi.

Milenijumski ciljevi održivog razvoja pridodali su dokumentu „Budućnost koju želimo“ i globalnu borbu protiv krajnjeg siromaštva kao neophodan uslov za održivi razvoj. Nova globalna agenda uključila je sada i svetsku zajednicu, vlade, firme, naučnike, lidere, nevladine organizacije u procesu donošenja istorijskih odluka u okviru strategije održivog razvoja. To je poslužilo svetskim liderima da preko UN formiraju Mrežu za rešenja održivog razvoja, koja uključuje zdravlje, obrazovanje, poljoprivredu, gradove, energetske sistem, zaštitu biodiverziteta i dr. Mreža za rešenja održivog razvoja predložila je 10 ciljeva održivog razvoja, koji oblikuju globalni menadžment ekonomije održivog razvoja (Saks, 2014). Prvi cilj održivog razvoja inkorporira iskorenjivanje krajnjeg siromaštva, gladi, zostajanje dece u razvoju, pothranjenost i neizvesnost u snabdevanju hranom i obezbeđenje potrebne podrške ugroženim zemljama. Drugi cilj održivog razvoja odnosi se na ostvarivanje privrednog razvoja u okviru planetarnih granica, na obezbeđenje održive proizvodnje i potrošnje, na stabilizaciju globalnog stanovništva, na racionalno korišćenje energije i uzgajanje poljoprivrednih kultura, na podizanje gradova i na ekološku održivost.

Treći cilj održivog razvoja implicira obezbeđenje efektivnog obrazovanja za svu decu i omladinu na putu do pristojnog posla, do adekvatnih kvalifikacija i do efektivnog učenja u skladu sa tehnološkim promenama.

Četvrti cilj održivog razvoja inkorporira postizanje rodne ravnopravnosti i društvene uključenosti, poštovanje ljudskih prava i principa društvene mobilnosti, eliminisanje preterane nejednakosti u prihodima i bogatstvu.

Peti cilj održivog razvoja fokusiran je na zdravlje i blagostanje ljudi, zdravstvenu zaštitu u svim

fazama života i pravo na primarne zdravstvene usluge i reproduktivno zdravlje, smanjenje smrtnosti dece i porodilja, produženje očekivane dužine života, suzbijanje bolesti i obezbeđenje socijalne pomoći.

Šesti cilj održivog razvoja odnosi se na unapređenje poljoprivrednih sistema, povećanje produktivnosti ruralnih područja, ruralnu infrastrukturu i pristup resursima za proizvodnju hrane, obezbeđenje otpornosti na klimatske promene, održivost poljoprivrede, snabdevanje hranom, zaštitu resursa vode, zemlje, stočarstva, ribarstva, i sveukupnog biodiverziteta.

Sedmi cilj održivog razvoja odnosi se na adaptaciju i otpornost na klimatske promene, obezbeđenje održive energije i dostupnost energetske usluga svima, smanjenje emisija gasova sa efektom staklene bašte, prelazak na dekarbonizaciju energetskog sistema.

Osmi cilj održivog razvoja zahteva osnaživanje produktivnih i otpornih na klimatske probleme gradova. Deveti cilj održivog razvoja inkorporira obezbeđenje usluga ekosistema i biodiverziteta, dobro upravljanje vodnim, zemljišnim i drugim prirodnim resursima, stavljanje morskih i kopnenih ekosistema lokalnog, regionalnog i globalnog značaja na ostvarivanje privrednog i humanog razvoja.

Deseti cilj održivog razvoja implicira transformisanje upravljanja u oblasti javnog sektora, multinacionalnih kompanija, lokalnih samouprava i malog biznisa kako bi se obezbedila transparentnost, odgovornost, participacija i primena međunarodnih pravila u finansijskim transakcijama, trgovini i korporativnim izveštajima, tehnološkom transferu, zaštiti intelektualne svojine i eliminaciji korupcije (Saks, 2014).

Osavremenjivanje proizvodnje sa aspekta zaštite životne sredine, paralelno sa aktivnostima usmerenim na sanaciju zagađenja i na unapređenje upravljanja sistemom zaštite životne sredine, neophodno je u zemljama u tranziciji. Takođe treba raditi na modernizaciji proizvodnih procesa i uvoditi nove tehnologije koje manje narušavaju ravnotežu u životnoj sredini i minimiziraju iskorišćavanje prirodnih resursa (Jovičić i dr., 2019). Posebno razvijati koncepte cirkularne ekonomije i reversne logistike (Golubović-Stojanović, Brnjas 2020). Privatizacija velikih preduzeća; u oblasti bazne industrije i energetike vlasnika donela je i nove obaveze i potrebe za ulaganjima u savremene tehnologije. Postojeća iskustva u zemljama koje su već prošle proces tranzicije i postale deo Evropske Unije ukazuju na dijametralno različite pristupe (Ristić i dr., 2019).

Analizirajući krivu Kuzneta možemo konstatovati, da je ekonomski razvoj u početnim fazama vodio do povećane ugroženosti životne sredine, da bi se potom, nakon dostizanja određenog nivoa razvoja smanjio stepen degradacije. Sistematizacija stavova koja ide u prilog ovakvoj globalnoj politici a koja najveće posledice beleži u zemljama u razvoju a danas u gotovo svim posttranzicijskim zemljama daje mogućnost izvući sledeće zaključke:

1. Prvo, porastom životnog standarda, stanovništvo počinje da brine o ekološkim problemima zahtevajući visoke standarde i stroga pravila.

2. Drugo, industrije u bogatim zemljama mogu priuštiti čistije (skuplje) tehnologije.

3. Treće u razvijenim ekonomijama udeo uslužnih delatnosti se povećava nauštrb proizvodnih aktivnosti, što automatski dovodi do smanjenja količine direktnog zagađenja (Kalkan, 2020).

Međutim procena situacije ima svoje pristalice kog velikog broja kreatora ekonomskih politika u zemljama u razvoju i u posttranzicijskim zemljama ali i kao takva ima svoje slabosti na koje moramo ukazati, uglavnom, zbog toga što nema definisanog načina upotrebe resursa, regulacije emisija štetnih gasova, podataka o gubitku biodiverziteta i degradacije zemljišta, krčenju šuma i slično. Obično ima podataka samo o kvalitetu vazduha i vode.

Sve tri komponente - ekološka, socijalna i upravljačka (ESG) - sastavni su deo održivog ekonomskog razvoja. U kontekstu politike EU, zeleno finansiranje podrazumeva finansijsku podršku ekonomskom rastu, istovremeno smanjujući pritiske na životnu sredinu i uzimajući u obzir socijalne i upravljačke aspekte. Zelene finansije takođe obuhvataju transparentnost u pogledu rizika povezanih sa faktorima ESG koji mogu uticati na finansijski sistem, i ublažavanje takvih rizika odgovarajućim upravljanjem finansijskim i korporativnim činiocima (<https://ec.europa.eu/>, 07.01.2021). Evropska unija snažno podržava prelazak na niskokarbonsku i ekonomičniju i održivu ekonomiju i bila je prva u naporima da se izgradi finansijski sistem koji podržava održivi rast. Tokom 2015. godine zaključeni su značajni međunarodni sporazumi usvajanjem Agende UN-a 2030. i ciljeva održivog razvoja i Pariskog klimatskog sporazuma. (Ristić i dr., 2016) Pariski klimatski sporazum naročito uključuje obavezu da se finansijski tokovi usklade sa trasom niskokarbonskog i klimatski otpornog razvoja. Da bismo postigli ciljeve EU do 2030. dogovorene u Parizu, uključujući smanjenje emisija gasova sa efektom staklene bašte za 40%, moramo da popunimo investicioni jaz koji se procenjuje na 180 milijardi evra godišnje. (Ristić i

dr., 2016). U postizanju ciljeva od ključnog značaja u budućnosti je i uloga digitalne ekonomije u zaštiti životne sredine (Janković i dr., 2019).

1. MATERIJALI I METODE / MATERIALS AND METHODS

Da bismo analizirali vezu finansiranja i ekonomskog rasta načinili smo za potrebe empirijskog istraživanja panel regresioni model. Panel čine podaci iz 10 zemalja regiona centralne i istočne Evrope u periodu od 2013 do 2018 godine. Panel je balansiran i kratak ($N > T$), zbog čega je preporuka da se ne koristi PSCE metod. Na osnovu Breusch-Pagan i Housmannovog testa utvrđeno je da je adekvatan model slučajnih efekata što znači da podaci ukazuju da veličina efekata varira između zemalja tj., da postoje faktori specifični za pojedine države koji utiču na rezultate.

Panel podaci su specijalni tip kombinovanih podataka kod kojih se ista jedinica preseka, a ona može biti država, kompanija i tome slično, posmatra tokom nekog vremenskog perioda. Panel podaci zapravo predstavljaju kombinaciju podataka koji se koriste za vremenske serije i uporedne podatke gde prilikom analize vremenskih serija, posmatramo jednu ili više varijabli tokom nekih određenih vremenskih intervala (dana, nedelja, meseci, kvartala, godina i sl.), dok prilikom sakupljanja uporednih podataka posmatramo vrednosti jedne ili više varijabli za nekoliko subjekata (kompaniju, državu) u istom vremenskom momentu. Panel podaci kombinuju ova dva pristupa i imaju i vremensku i prostornu dimenziju. S obzirom na takvu matematičko statističku koncepciju panel regresija upravo pogoduje analizi (Ninić, 2019).

Korišćena je baza EUROSTATA kao izvor podataka i kreirana su dva modela.

U prvom modelu su uključene varijable GDP per capita za koji se pretpostavlja da ima i nelinearni (kvadratni) efekat i intenzitet korišćenja energije u industriji. U drugom modelu je prvom modelu dodat i kumulativni iznos direktnih stranih investicija u proizvodnji per capita.

Motiv za naše dalje empirijsko istraživanje nalazimo u ranijim istraživanjima Silajdžić i Mehića (2018) te našim novim saznanjima, i u drugom vremenskom intervalu, potkrepljujemo činjenicu a time i postavljenu hipotezu da i dalje postoji veza između finansijalizacije i investicija u proizvodne sektore i zagađenosti životne sredine. Za potrebe našeg istraživanja formirali smo regresioni model a zatim u okviru diskusije rezultata okrećemo se analizi evropskih rešenja u cilju navedenih preporuka za posttranzicijske zemlje, u ovom slučaju Srbije.

2. REZULTATI I DISKUSIJA /
RESULTS AND DISCUSSION

Na početku našeg empirijskog istraživanja i formulacije modela počinjemo od deskriptivne stati-

stike na primeru deset zemalja centralne i istočne Evrope koji su na takav grupni način i predstavljene u izvorima Eurostata (Eurostat, 2020).

Tabela 1 - Deskriptivna statistika / Table 1 - Description statistics

Varijabla	Broj opservacija	Aritmetička sredina	Standardna devijacija	Minimum	Maksimum
CO ₂	60	7.326	2.855	4.002	15.411
GDPpc	60	12,188.500	3,677.792	5,400.000	20,170.000
Energy Industry	60	1.877	0.470	1.089	2.880
FDI stock in manufacturing sector (FDI)	60	2,698.326	3,536.887	121.725	14,090.640

Izvor: Eurostat, kalkulacija autora (2020). Za obradu podataka korišćen je statistički softver SPSS, SAS, STATISTICA.

Source: Eurostat, author's calculation (2020). Statistical packages used for data processing: SPSS, SAS, STATISTICA.

Tabela 2 - Matrica koeficijenata korelacije / Table 2 - Matrix of correlation coefficients

	CO ₂	GDPpc	FDI	GDPpc ²
GDPpc	0.412**			
FDI stock in manufacturing sector (FDI)	0.732**	0.288*		
GDPpc ²	0.379**	0.984**	0.251	
Energy Industry	0.313*	0.715**	0.443**	0.679**

** Korelacija je značajna na nivou 0.01 (2-tailed), * Korelacija je značajna na nivou 0.05 (2-tailed)

Izvor: Eurostat, kalkulacija autora (2020). Za obradu podataka korišćen je statistički softver SPSS, SAS, STATISTICA.

Source: Eurostat, author's calculation (2020). Statistical packages used for data processing: SPSS, SAS, STATISTICA.

Tabela 3 - Panel regresija, rezultati / Table 3 - Panel regression, results

	Model 1	Model 2
GDPpc	-3.094 (-1.08)	-3.110 (-1.07)
GDPpc ²	0.380 (1.08)	0.381 (1.06)
Energy Industry	0.918** (3.70)	0.928** (3.61)
FDI		0.001 (0.01)
R-squared	0.138	0.137
Wald chi2 Prob>F	0.000	0.000
Breusch-Pagan test Prob>chibar2	0.000	0.000
Hausmann test Prob>chi2	0.6186	0.756
Number of observations	60	60

** Koeficijent je značajan na nivou 0.01

Izvor: Eurostat, kalkulacija autora (2020). Za obradu podataka korišćen je statistički softver SPSS, SAS, STATISTICA.

Source: Eurostat, author's calculation (2020). Statistical packages used for data processing: SPSS, SAS, STATISTICA.

U oba modela na nivo emisije ugljenika statistički značajno utiče jedino energetska intenzivnost industrije. Takođe oba modela su pokazala da ne postoji nelinearan uticaj GDP per capita na nivo emisije ugljendioksida.

Sve korelacije su statistički značajne na nivou 0.05, osim nelinearne (kvadratne) korelacije između GDP per capita i kumulativnog iznosa direktnih stranih investicija u proizvodni sektor.

Po intenzitetu veze ističu se veze između nivoa emisije ugljendioksida i kumulativnog iznosa direktnih stranih investicija u proizvodni sektor, kao i linearna i nelinearna veza između intenziteta korišćenja energije u industriji i GDP per capita.

Sa utvrđenim rezultatima naše empirijske analize i ono što je danas činjenično stanje je to što najrazvijenije zemlje sveta troše prirodne resurse znatno brže nego što ih priroda može obnoviti. Vodeći se ideologijom linearnog modela ekonomije i to "eksploatiši, napravi, koristi i baci", danas su najrazvijenije zemlje sveta najveći emitenti štetnih gasova i proizvođači globalne klimatske krize koja egzistira zajedno i mnogo pre nego ijedna finansijska pa i do današnje humano zdravstvene krize. Zagovornici brzog rasta, liberalizacije, deregulacije i nekontrolisanog kretanja kapitala u okrilju slabih i klimavih finansijskih regulativa naglašavaju da ekonomski rast i razvoj boljeg i investiciono atraktivnijeg ambijenta privređivanja mora biti "priljav". U tom smislu a za potrebe dalje diskusije pokrenute empirijskim istraživanjem ukazujemo da EU već daje podsticaje da pomogne u privlačenju potrebnih investicija preko Evropskog fonda za strateške investicije i drugim inicijativama. Međutim, obim investicionog izazova je izvan kapaciteta javnog sektora. Finansijski sektor ima ključnu ulogu u postizanju tih ciljeva. On može da preusmeriti ulaganja u održivije tehnologije i preduzeća, da dugoročno finansira rast na održiv način i da doprinese stvaranju ekonomije sa niskim udelom ugljenika, klimatske otpornosti i cirkularne ekonomije Evropska komisija je 21. marta 2019. godine organizovala svoju drugu konferenciju o održivim finansijama. Cilj je bio da podstakne globalni pristup zelenim finansijama i pruži priliku da se na koherentan način razgovara o načinima za usmeravanje privatnog kapitala ka održivim projektima. Kao što je objavljeno u cirkularu o Uniji tržišta kapitala - Ubrzavanje reforme, Evropska komisija je u decembru 2016. osnovala stručnu grupu na visokom nivou za održive finansije (HLEG). HLEG je činilo 20 visokih stručnjaka iz civilnog društva, finansijskog sektora, akademije i posmatrača iz evropskih i međunarodnih institucija. Grupa je

dobila mandat da savetuje Komisiju o tome kako da usmeri tok javnog i privatnog kapitala prema održivim ulaganjima da identifikuje korake koje finansijske institucije i supervizori treba da preduzmu da zaštite stabilnost finansijskog sistema od rizika vezanih za životnu sredinu i da implementira navedene politike na panevropskom nivou. Preporuke ekspertske grupe o održivim finansijama predstavljaju osnovu akcionog plana o održivom finansiranju koji je Komisija usvojila u martu 2018. godine. Akcioni plan sadrži sveobuhvatnu strategiju za dalje povezivanje finansija sa održivošću. Njegove ključne mere uključuju uspostavljanje jasnog i detaljnog sistema klasifikacije EU - ili taksonomije - za održive aktivnosti. Ovo će kreirati zajednički jezik za sve aktere u finansijskom sistemu, uspostavljanje EU oznaka zelenih finansijskih proizvoda.

Ovo će pomoći investitorima da lakše identifikuju proizvode koji udovoljavaju ekološkim ili niskokarbonskim kriterijumima, uvođenje mera za definisanje obaveza investicionog menadžera i institucionalnih investitora u pogledu održivosti, jačanje transparentnosti kompanija u pogledu njihovih mera zaštite životne sredine, socijalne politike i upravljanja (ESG). Komisija će proceniti trenutne zahteve za izveštavanje za investicione oglašivače kako bi bili sigurni da će pružiti prave informacije investitorima, uvođenje „faktora zelene podrške“ u bonitetna pravila EU za banke i osiguravajuće kompanije (<https://eurlex.europa.eu/summary>, 10.01.2021).

To znači uključivanje klimatskih rizika u politike upravljanja rizicima banaka i podršku finansijskim institucijama koje doprinose finansiranju održivih projekata. U maju 2018. godine, Komisija je usvojila paket mera kojima se sprovodi nekoliko ključnih akcija najavljenih u njenom akcionom planu o održivom finansiranju. Paket uključuje:

Prvenstveno predlog uredbe o uspostavljanju okvira za olakšavanje održivih investicija. Ovom uredbom se uspostavljaju uslovi i okvir za postepeno stvaranje jedinstvenog klasifikacionog sistema („taksonomija“) o onome što se može smatrati ekološki održivom ekonomskom aktivnošću. Ovo je prvi i suštinski korak u naporima za usmeravanje ulaganja u održive aktivnosti. Zatim predlog uredbe o obelodanjivanjima koja se odnose na održiva ulaganja i rizike održivosti i izmene Direktive (EU) 2016/2341. Ovom uredbom će se uvesti obaveze obelodanjivanja o tome kako institucionalni investitori i investicioni menadžeri integrišu faktore zaštite životne sredine, socijalne politike i upravljanja (ESG) u svoje procese upravljanja rizikom. Delegirani akti će dalje precizirati zahteve za integrisanje

faktora ESG u odluke o investiranju, što je deo obaveza institucionalnih investitora i investicionih menadžera prema investitorima i korisnicima. I na kraju predlog uredbe o izmeni uredbe o referentnom nivou. Predloženim amandmanom stvorice se nova kategorija referentnih vrednosti dozvoljenih I niskih doza ugljenika, što će investitorima pružiti bolje informacije o njihovim ulaganjima u pogledu ugljenika.

Osim toga, Komisija je od 24. maja do 21. juna 2018. tražila povratne informacije o izmenama i dopunama delegiranih akata prema Direktivi o tržištima finansijskih instrumenata (MiFID II) i Direktivi o distribuciji osiguranja kako bi uključivala razmatranja ESG-a u savete koje investicione i osiguravajuće kuće nude klijentima.

Komisija namerava da definiše obaveze investicionih menadžera, osiguravajućih kompanija, i savetnika za osiguranje u cilju analiza rizika održivosti i drugih faktora održivosti u oblastima organizacionih zahteva, operativnih uslova, upravljanja rizikom i procene ciljnog tržišta. To će se sprovesti ili izmenom postojećih delegiranih akata prema UCITS Direktivi 2009/65 / EC, AIFM Direktive 2011/61 / EU, MiFID II direktive 2014/65 / EU, Direktive Solventnost II / 2009/138 / EC i IDD direktive 2016/97 ili usvajanjem novih delegiranih akata prema istim direktivama. Generalni direktorat za finansijsku stabilnost, finansijske usluge i tržište kapitala poslao je zvaničan zahtev EIOPA i ESMA za tehničke savete (<https://eurlex.europa.eu/summary>, 10.01.2021). Komisija je 28. septembra 2018. zatražila od EIOPA-e mišljenje o održivosti u okviru Solventnosti II, posebno u pogledu ublažavanja klimatskih promena. Komisija je 1. februara 2019. godine zatražila savet od ESMA, EBA i EIOPA u vezi sa prekomernim kratkoročnim pritiskom finansijskog sektora na korporacije. Ovaj poziv za savet je deo mere broj 10 iz akcionog plana za finansiranje održivog rasta koji ima za cilj podsticanje održivog korporativnog upravljanja i ublažavanje kratkoročnosti na tržištima kapitala. Evropski parlament je 18. aprila 2019. godine podržao zakon kojim je postavljen kamen temeljac unije tržišta kapitala, uključujući uredbu o obelodanjivanjima koja se odnose na održiva ulaganja i rizike održivosti. Komisija je osnovala tehničku ekspertsku grupu za održivo finansiranje (TEG) koja bi joj naročito pomogla u razvoju jedinstvenog klasifikacionog sistema za održive ekonomske aktivnosti, kreiranju standarda zelene obveznice EU, i sačinjavanju metodologije za niskokarbonske indekse i parametrizacije obelodanjivanja u pogledu klimatskih promena (<https://eurlex.europa.eu/summary>,

10.01.2021). TEG je počeo sa radom u julu 2018. godine, a njegov mandat je produžen do 30. septembra 2020. godine kako bi se u februaru 2020. godine završio tehnički rad i dao dodatni savet Komisiji pre kraja mandata. Njegovih 35 članova iz civilnog društva, akademske zajednice, privrede i finansijskog sektora, kao i dodatni članovi i posmatrači iz javnih i međunarodnih javnih organa EU rade i kroz formalne plenarne sastanke I sastanke podgrupa za svaki tok rada. Da bi osigurala transparentnost, Komisija je organizovala aktivnosti u javnosti za 2018. i 2019. godinu. Na marginama godišnjih sastanaka Međunarodnog monetarnog fonda (MMF) / Svetske banke, 18. oktobra 2019. Godine u Vošingtonu, Evropska unija, koju je predstavljao Valdis Dombrovskis, potpredsednik za evro i socijalni dijalog, takođe zadužen za finansijsku stabilnost, finansijske usluge I uniju tržišta kapitala, zajedno sa relevantnim vlastima iz Argentine, Kanade, Čilea, Kine, Indije, Kenije i Maroka, pokrenula je Međunarodnu platformu za održivo finansiranje (IPSF) u prisustvu izvršne direktorke MMF-a Kristaline Georgieeve. Klimatske promene predstavljaju globalne izazove. Za prelaz na niskokarbonsku ekonomiju biće potrebne ogromne investicije. Javno finansiranje je od presudne važnosti za tranziciju, ali ono neće biti dovoljno. Značajan deo finansijskih tokova biće neophodno pribaviti iz privatnog sektora. Krajnji cilj IPSF-a je povećati mobilizaciju privatnog kapitala prema održivim ekološkim ulaganjima. IPSF predstavlja forum za jačanje međunarodne saradnje i, po potrebi, koordinaciju u pristupu i inicijativama za tržišta kapitala (poput taksonomija, obelodanjivanja, standarda i oznaka), koji su od suštinskog značaja za privatne investitore kako bi mogli da identifikuju i iskoriste ekološki održive mogućnosti ulaganja globalno. Stevanović i dr. (2018) napominju da su ekonomski instrumenti namenjeni zaštiti životne sredne u Srbiji uvedeni na osnovu Zakona o zaštiti životne sredne iz 2004, a nizom uredbi precizirana je i inovirana njihova primena i delovanje.

Tadašnjim pravnim okvirom predviđene su naknada za korišćenje prirodnih vrednosti, naknada za zagađivajne životne sredine, kao i merila i uslovi za povraćaj, oslobađanje ili smanjenje plaćanja naknade za zagađivanje životne sredine, naknada za zagađivanje životne sredineu područjima od posebnog državnog interesa, naknada jedinice lokalne samouprave za zaštitu i unapređivanje životne sredine (Pešić, 2010). Prema navedenom Zakonu naknada za zagađivanje životne sredine se određuje prema vrsti zagađenja životne sredine za:

emisije pojedinačnih izvora zagađivanja, emisije proizvedenog ili odloženog otpada, za postrojenja za koja se zahteva integrisana dozvola u skladu sa Zakonom i za supstance koje oštećuju ozonski omotač (Pešić, 2010). Prema važećim propisima naknada za emisije iz pojedinačnih izvora obračunava se prema vrsti, količini ili osobinama emisija sledećih zagađujućih materija: a) oksida sumpora izraženih kao sumpor dioksid (SO₂); b) oksida azota izraženih kao azot dioksid (NO₂) i c) praškastih materija. Obveznici plaćanja ove naknade su sva pravna, i fizička lica. Na osnovu svega navedenog vidi se da u određenoj meri postoji regulatorni okvir koji reguliše postojeću situaciju. Na putu evropskih integracija Srbiju očekuje obaveza za poboljšanje i proširenje donetih mera.

ZAKLJUČAK / CONCLUSION

Ako se pođe od činjenice da je sistem nacionalnih računa ranih pedesetih i šesdesetih godina prošlog veka i da je nastajao u doba takozvanog pantehnološkog optimizma i kada se vrlo malo pažnje poklanjalo okruženju i zaštiti jasan je razlog što pri definisanju makroekonomskih agregata i nacionalnog bogatstva u tadašnjoj literaturi nije uzet u obzir i doprinos životne i prirodne sredine ekonomskom razvoju. S tim u vezi od ključne važnosti je, pogotovo u vreme u kome živimo i polazeći od već poznatih ekonomskih mera formulisati jasnu strategiju zaštite prirodne sredine, staviti je u rang prvog prioriteta i formirati fondove koji se sa jedne strane "pune" sredstvima određenim zakonom ali istovremeno šalju i društvu i preduzećima o pravilima i obavezujućem ponašanju. Jačanje građanske i političke moći, ekološko opismenjavanje i dostignuća u oblasti cirkularne ekonomije i reverse logistike svakako i prevashodno treba uvrstiti u sve buduće zakonske i podzakonske akte. S obzirom da smo našim empirijskim istraživanjem potvrdili hipotezu o stepenu zagađenosti i obima investiranja ukazujemo i na to da su Evropske regulative na tom polju potpuno jasne i već implementirane u nacionalne politike. Za Srbiju i zemlje u okruženju koje očekuje prilagođavanje u okviru evrointegracionih procesa i koji su svakako glavni cilj a implementiranje tih regulativa obavezujuće tek predstoje procesi usaglašavanja regulative i pune implementacije.

LITERATURA / REFERENCES

- [1] Golubović-Stojanović, A., Brnjas, Z. (2020), Savremeni koncepti globalnog održivog razvoja i „cirkularna ekonomija“, *Ecologica*, 27 (99), 507-515
- [2] Janković, M., Jovanović, L., Gajdobranski, A., Jović Bogdanović, A. (2019), Uloga digitalne ekonomije u zaštiti životne sredine i ekosistema od prirodnih katastrofa, *Ecologica*, 26 (94), 153-159
- [3] Kalkan, D. (2020), Balkan green energy news, Beograd, 12.02.2020.
- [4] Ninić, N. (2019), *Primena panel modela u identifikovanju prediktora stope nezaposlenosti mladih u zemljama Istočne Evrope*, Univerzitet u Novom Sadu.
- [5] Pešić, R. (2010), *Ekonomija prorodnih resursa i životne sredine*, Poljoprivredni fakultet, Univerzitet u Beogradu.
- [6] Ristić, K., Komazec S., Ristić. Ž. (2016), *Ekonomija kapitala i finansiranje razvoja*, Etnostil, Beograd.
- [7] Ristić, K., Lukinović, M., Kovačević, Ž. (2019), Ekologija, ekonomija i oporezivanje, *Ecologica*, 26 (94), 289-293.
- [8] Jovičić, A., Đokić, A., Denić, N. (2019), Ekonomsko-ekološki aspekti održivog razvoja preduzeća, *Ecologica*, 26 (93), 26-30.
- [9] Silajdžić, S., Mehić, E. (2018), The environmental Kuznets curve: empirical evidence from central and eastern European countries, Selected paper In *International scientific forum – Danube river of cooperation*, "DRC" COMPENDIUM 2018, Beograd.
- [10] Saks, Dž. (2014), *Doba održivog razvoja*, Čigoja štampa, Beograd
- [11] Stevanović, S., Marinković, G., Minović, J. (2018), Ekološke dažbine u Srbiji kao ekonomski instrument zaštite životne sredine, *Ecologica*, 25 (92), 857-862
- [12] <https://ec.europa.eu/environment/archives/enlarg/pdf/handbook/handbook.htm> (pristupljeno, 07.01.2021)
- [13] https://eurlex.europa.eu/summary/chapter/environment.html?root_default=SUM_1_CODED%3D2 (pristupljeno, 10.01.2021)